

Handläggare
Anna Forsström
Telefon: 08-50825085
Johanna Strauss
Telefon: 08-50825262

Till
Socialnämnden
2023-08-29

Tillämpningen av LVM

Socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas rapport.
2. Socialnämnden överlämnar rapporten till berörda stadsdelsnämnder.
3. Socialnämnden överlämnar rapporten till övriga stadsdelsnämnder för kännedom.

Sammanfattning

Granskningen avser handläggningen av ärenden enligt Lagen om Vård av Missbrukare i vissa fall (LVM) vid stadsdelsförvaltningarna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Älvsjö. Sammanlagt granskades 96 ärenden, hälften förhandsbedömningar och hälften LVM-utredningar. Granskningen visar bland annat att inga avgörande skillnader framkom i hur tvångslagstiftningen tillämpades, vilket utifrån ett likställighetsperspektiv är positivt. Relevant formell dokumentation och beslut fanns i merparten av ärendena vid samtliga stadsdelsförvaltningar. Gällande det mer kvalitativa innehållet framkom en tydligare diskrepans i förhållande till lagstiftningen, bland annat att hållningen till att inleda LVM-utredning var för restriktiv vid de granskade enheterna. Barnrättsperspektivet var ett tydligt utvecklingsområde för samtliga stadsdelsförvaltningar då en stor andel av ärendena saknade information om barn fanns eller inte, samt huruvida oro för barnen hade förts över till barn- och ungdomsenheten.

Socialförvaltningen
Avdelningen för stadsövergripande sociala
frågor

Storforsplan 36
Box 44
123 21 Farsta
Växel 08-50825000
Fax
socialforvaltningen@stockholm.se
<https://start.stockholm>

Bakgrund

Det aktuella granskningstemat valdes med utgångspunkt i ett tidigare budgetuppdrag gällande LVM.¹ Inom ramen för detta budgetuppdrag genomfördes en kartläggning av LVM-utredningar som inte lett till en ansökan om LVM-vård. Förevarande granskning

¹ Socialförvaltningen (2022) Rapport budgetuppdrag LVM dnr. 3.1.1-530/2022

syftar till att fördjupa analysen av kartläggningens resultat, att se över hur stadsdelsförvaltningarnas handläggning överensstämmer med lagstiftningens intentioner samt om de tillämpar lagstiftningen på ett likställt sätt.

Granskningsarbetet planeras utifrån en granskningsmodell som dels bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet inom socialtjänsten och dels på de kvalitetsområden som utformats av Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR):

- Trygghet och säkerhet
- Självbestämmande och integritet
- Tillgänglighet
- Helhetssyn och samordning
- Kunskapsbaserad verksamhet
- Effektivitet

Ärendet

Granskningen avser handläggning av missbruks-/beroendeärenden med fokus på tillämpningen av LVM och omfattar stadsdelsförvaltningarna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Älvsjö. De sammanfattande synpunkterna redovisas nedan utifrån de kvalitetsområden som ingår i Socialstyrelsens definition av god kvalitet, där områdena *kunskapsbaserad verksamhet* och *effektivitet* redovisas ihop.

Trygghet och säkerhet

Inga avgörande skillnader mellan enheterna framkom i hur tvångslagstiftningen tillämpades, vilket utifrån ett likställighetsperspektiv är positivt. Relevant formell dokumentation och beslut fanns i merparten av LVM-handläggningen vid samtliga stadsdelsförvaltningar. Gällande det mer kvalitativa innehållet framkom en tydligare diskrepans i förhållande till lagstiftningen. En tydlig slutsats är att hållningen till att inleda LVM-utredning var för restriktiv vid de granskade enheterna. Vid samtliga enheter återfanns vidare ärenden där LVM-utredningen avslutades med hänvisning till samtycke till frivillig vård, men där de föreslagna insatserna inte matchade behoven och inte heller baserades på ett hållbart samtycke. Att praktiken undviker LVM-vård på ett långtgående sätt handlar enligt enheterna om lågt förtroende för LVM-vården, etiska ställningstaganden kring att undvika tvång och den påfrestning på verksamhetens budget som LVM-vård innebär.

Självbestämmande och integritet

Handläggningen visade generellt stor respekt för de enskildas integritet och självbestämmanderätt och i samtliga dialogmöten lyftes etiska perspektiv på tvångsvård. I 40 procent av de granskade utredningarna hade socialtjänsten berört tillförlitligheten i den enskildes samtycke till frivilliga insatser, dock oftast kortfattat och

utan motivering. Enligt Socialstyrelsens handbok ska samtyckets tillförlitlighet noggrant bedömas där ”faktorer som den enskildes hälsotillstånd, sjukdomsinsikt och motivation till behandling beaktas, liksom resultatet av tidigare vårdinsatser”.² Detta framkom dock sällan i samtyckesbedömningarna.

Helhetssyn och samordning

I de granskade utredningarna förhöll sig den avslutande bedömningen generellt enbart till den enskildes hälsa. Övriga indikationer var sällan väl belysta, även vad gäller exempelvis unga personer där den sociala indikationen hade varit tillämplig.

Samverkan med andra enheter och med regionen framträdde i en majoritet av ärendena. Barnrättsperspektivet är ett tydligt utvecklingsområde för samtliga stadsdelsförvaltningar då en stor andel av ärendena saknade information om barn fanns eller inte, samt huruvida information om anmälan hade förts över till barn- och ungdomsenheten.

Kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet

En skriftlig planering för den enskilde och uppföljning av denna fanns i den absoluta merparten av ärendena. Detta är en förbättring sedan tidigare granskning³ då skriftliga planer och uppföljning oftare saknades. Dock var de skriftliga planerna ofta mycket kortfattade och oprecisa i sin utformning, vilket är ett utvecklingsområde framåt.

I många av de ärenden som avslutades med hänvisning till frivillig vård genomförde den enskilde inte den planering som gjorts upp, vilken beslutet att inte gå vidare med LVM-utredning eller ansökan om LVM-vård byggde på. Socialtjänstinspektörerna saknade i en majoritet av dessa ärenden att ställningstagande till LVM gjordes på nytt. I dokumentationen framkom också att flertalet av dessa personer fortsatte att fara illa av att inte få den vård och behandling som behövdes. Generellt sett fortlöpte ärendena istället med samma mönster som förelåg vid anmälan, med till exempel korta beslut om tillfälligt boende, akuta inläggningar och bristande behandlingsfölsamhet. Vidare framkom att nästan en femtedel av utredningarna avslutades utan planering för frivilliga insatser hos vare sig kommun eller region och att en fjärdedel av personerna endast fick insatser som rörde tillfälligt boende utan behandlingsinnehåll.

Tillgänglighet

Personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) var påfallande överrepresenterade, där 60 procent av de som var

² Socialstyrelsen (2021) LVM - Handbok för socialtjänsten, sid 55

³ Socialförvaltningen (2018) Vuxna i missbruk – tillämpningen av LVM

aktuella för utredning hade någon form av NPF-diagnos. Mot bakgrund av detta finns starka skäl att systematiskt prioritera kunskap, bemötande och anpassningar kopplade specifikt till verksamheten såväl i myndighetsutövningen som vid utförarsidan. I de nationella riktlinjerna för vård och stöd vid ADHD och autism lyfter Socialstyrelsen att socialtjänsten vid bristande kunskap om NPF riskerar att ge fel insatser.⁴ Om rätt insatser inte finns, om de inte görs tillgängliga eller om behov tolkas fel av socialtjänsten riskerar den enskilde allvarliga konsekvenser, därtill kommer att insatser som inte träffar rätt sannolikt inte heller är effektiva.

Jämställdhetsanalys

I de ärenden som ingick i granskningen ingick fler män än kvinnor vilket motsvarar hur fördelningen ser ut vid stadsförvaltningarnas missbruks-/beroendeheter, där majoriteten som är aktuella för utredning och insatser är män.⁵ En skillnad som framkom mellan män och kvinnor i utredningarna var att kvinnor oftare fick frågor om våld. Anmälan till barn- och ungdomsenheten gjordes i högre grad avseende kvinnor med barn än män med barn. En hypotes till varför det ser ut så skulle kunna vara att kvinnor oftare lever med barnen närmare sig.⁶ Männerna hade oftare fysisk ohälsa vilket sannolikt beror på att de var äldre och hunnit ådra sig mer ohälsa till följd av missbruket och livssituationen. Det totala underlaget är dock litet vilket gör det svårt att dra några riktiga slutsatser i en jämställdhetsanalys. I forskning om missbruk betonas att mer kartläggning och kunskap behövs gällande kvinnor i missbruk.⁷

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 23 augusti 2023. Funktionshinderrådet har haft möjlighet att behandla ärendet den 24 augusti 2023.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning avseende tillämpningen av LVM vid stadsdelsförvaltningarna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Älvsjö. Vidare att rapporten överlämnas till berörda stadsdelsnämnder och att rapporten även överlämnas till övriga stadsdelsnämnder för kännedom.

⁴ Socialstyrelsen (2022) Nationella riktlinjer för vård och stöd vid ADHD och autism

⁵ Socialförvaltningen (2023) Socialtjänstrapporten 2022

⁶ Socialförvaltningen (2023) Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2022

⁷ Länsstyrelsen Västmanlands län (2021) Vem ser oss? En studie om kvinnor i missbruk och deras upplevelser av våld i nära relation

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Lina Blombergsson
Avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilaga

1. Tillämpningen av LVM - socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör	2023-08-17
Lina Blombergsson, Avdelningschef	2023-08-17